

Anjes Marten-Ligan

Čovek od hiljadu lutanja

Prevela s francuskog
Nela Matić

■ Laguna ■

Naslov originala

Agnès Martin-Lugand

L'HOMME DES MILLE DÉTOURS

Copyright © Éditions Michel Lafon, 2023, L'Homme des
mille détours

Published by arrangement with Lester Literary Agency
& Associates

Translation copyright © srpskog izdanja 2025, LAGUNA

*Za Gijoma, Simon-Aderoa i Remi-Tarikua,
moja najlepša lutanja.*

*„Pevaj mi, Muzo, junaka dovitljivca onoga štono
trojanski sveti razori grad, pa se naluta mnogo,
gradove mnogijeh ljudi on vide i pozna im čudi,
i mnoge na moru muke u svojem premuči srcu
boreć' se za dušu svoju...”*

Homer,
Odiseja, Prvo pevanje*

*„Da li je moguće ožaliti čoveka
za čiju smrt ne znamo?”*

Kleopatra Atanasiu,
Uliks... Psihoanalitička Odiseja

* Odlomak iz Prvog pevanja Homerove *Odiseje* u prevodu Miloša N. Đurića, Dereta, 2004. godine, str. 7. (Prim. prev.)

Gari

More mi je uvek bilo odano, nikada me nije izdalo. Ono se šalilo sa mnom, prepadalo me je, ali uvek bismo se pomirili. Volimo se već četrdeset i jednu godinu. U njega sam prvi put zaronio na dan kada sam napunio četiri godine. Kažu da deca tog uzrasta nemaju svesna sećanja. Ako mene pitate, to nije tačno. Osim ako ne izmišljam neumorno to sećanje. Mogli biste mi reći, kakve veze ima, najvažnije je ono što mi je ostalo, ono što je tog trenutka postalo sastavni deo mene. Tog trenutka kada me je otac bacio u vodu, rešen da je došlo krajnje vreme da me nauči da plivam. Nisam se otimao, nisam se plašio. Kao da sam to očekivao. Kao da sam rođen da zaronim u more. Nagonski sam počeo da pokrećem noge i ruke, plivao sam na neuobičajen način, ali sam napredovao. Želeo sam da ostanem pod vodom. Svaki put kada bi me roditelji izvukli na vazduh, iskliznuo bih iz njihovih ruku kao kakva jegulja i ponovo zaronio u dubinu da bih prisustvovao neverovatnom prizoru mehurića koji se penju ka površini vode. I dalje osećam želju da ostanem najdublje što mogu. Ta dubina bila je neverovatna samo meni,

ali u tom trenutku, imao sam osećaj da sam dosegao bezdan. Bio sam sasvim ispunjen.

Taj dan odredio je moj život.

Moj život koji je bio na ivici da se prekine tamo gde je i počeo. More, žena mog života, jedina koja mi je opraštala slabosti, prihvatala moje manjkavosti, odlučila je da me proguta. Očekivao sam nešto veličanstvenije, oduvek sam govorio sebi da bih mogao da odem roneći na dah, svakako ne pod tere-
tom boca sa kiseonikom. Međutim, ta vrtoglavica obuzela me je kada sam izranjao posle jednog mirnog ronjenja. Bio sam savršeno svestan šta mi se događa, da se zbilo bilo kog drugog dana, bilo bi bezopasno. Tog dana nije trebalo da ronim. Nisam bio u stanju. Zujalo mi je u ušima. Bio sam umoran, nervozan. Da bi me manje bolelo, prethodne večeri sam dosta popio.

Vrtelo mi se u glavi, misli su mi bile zbrkane. Samo trenu-
tak ranije, još uvek sam znao da se krećem u pravcu svetlosti, znao sam gde je dno, gde je površina. A u tom času nisam više imao nijedan reper. Nisam više znao gde se nalazim. Tog jutra imao sam potrebu da uđem u vodu, da budem tamo gde sam najsrećniji, dao sam sebi to pravo da budem sam, da preskočim društvo. Svesno sam zanemario brigu o bezbednosti koju sam nametao svakome ko je želeo da roni. Brigu o bezbednosti o kojoj sam znao, čak i pre nego što mi je ronjenje postalo posao. Ali tog dana želeo sam da se osamim. Da zaboravim. I zato što sam želeo da zaboravim, i mene će ubrzo zaboraviti. Da nisam tako budalasto otišao da ronim sam, mogao bih da dam znak svom partneru, uhvatim ga za peraje, znao bih da me ta slabost neće odneti. Bio sam sâm zbog svoje ogorčenosti. Nije bilo nikoga da me dohvati, izvuče me napolje. A ipak, nedostajalo mi je sasvim malo da se dočepam vazduha. Znao sam kako treba da postupim, već sam nekoliko puta doživeo slično iskustvo. Ali osećao sam da nemam snage, možda čak ni želje. Bilo je tako lagano otići na ovaj način. Uskoro bih izgubio svest, ništa više ne bih osećao. Jedino bi mi bilo žao što nisam u najdubljijoj

tami... Da sam bio na dnu, prepustio bih se istog trenutka, ne bih bio ljut niti bih se stideo da tako skončam.

Šta mi je bilo?

Prve naznake gubitka svesti dočekao sam sa olakšanjem, još samo malo i prestao bih da mislim. Na kraju krajeva, nikoga ne napuštam. Malo ljudi bi me oplakivalo. Baš iz tog razloga ništa me nije prodrmalo, ništa me nije nagnalo da se uhvatim za neku sitnicu koja bi mi omogućila da prestanem da se ljuljam. Nadao sam se samo da će, ako me budu pronašli, neko doći na ideju da raspe moj pepeo u more. Mislim da bih mogao da računam na onu koja je bila zaslužna za moju ljutnju i umor, nije bila daleko; vest o mojoj smrti neizbežno bi došla do nje, bila bi tužna, ali to ne bi dugo trajalo, uradila bi isključivo ono što je neophodno. Nju je čekao neki drugi život. Ona je pronašla način da ostane izvan vode. Ja nisam. Ona će ostaviti nešto za sobom. Ja neću. Nikakav otisak. Nikakvo siroče.

Gotovo ništa više nisam osećao. Pogled mi se sve više i više maglio. Ispustio sam disalicu iz usta, uskoro ću ostati bez kiseonika i to je tako dobro. Tako jednostavno. Kakve koristi ima od borbe? Ništa me nije zadržavalo. Bio sam opušten, bio sam tamo gde pripadam. Voda je moj element, ona mi je dala život, ona mi ga oduzima, na izvestan način logično je da ovako skončam. Telo mi se više nije borilo, kao ni um. Prihvatao sam svoju sudbinu, jedino sam ja bio odgovoran za nju.

Sve to plavetnilo, beskrajno plavetnilo, opčinjujuće, očaravajuće plavetnilo. Bilo je lepo, bilo je hladno i toplo, bilo je naseljeno. Kroz maglu koja me je sa svih strana obavijala, posmatrao sam lepotu mora oko sebe poslednji put, očaran, dok mi je telo postajalo sve teže i teže. Moje noge i ruke nisu više pružale nikakav otpor i prepustile su se. Osetio sam kako me usisava. Dubina me je dozivala. Neodoljivo me je privlačila.

Neka prigušena buka i svetlucavo ključanje sprečili su me da sklopim oči kada sam osetio kako mi se prevrću ispod kapaka. Ogromna senka stvorila se preda mnom, ta senka zadržala mi

je disalicu na ustima i snažno mi je stegla ruku. Taman, neumoljiv pogled senke vratio me je u stvarnost. Ta senka ne bi dugo izdržala, nije bila ni ronilac ni član ekspedicije. Prepoznao sam tu senku, najzad. Ivan. Bio je ljubazan da me samog izvede na more svojom barkom ne postavljajući nikakva pitanja, ne tražeći da mu pružim bilo kakvo objašnjenje. Imao je poverenja u mene. „Ako hoćeš da roniš sam, to je tvoja stvar, ako ti ne znaš šta radiš, onda niko ne zna.“ Već samo to što se on pojavio pod vodom bilo je dovoljno da mi se vrtoglavica razbistri. Bilo mi je bolje. Počeo sam da pomeram noge. Život je ponovo upravljao mojim telom. Ivan mi je uputio još jedan pogled kako bi se uverio da neću napraviti nikakvu glupost. Umesto odgovora, zaplivaao sam snažnije i pogurao ga u pravcu vazduha kojeg bi mu uskoro ponestalo da sam ostao nepomičan. Polako sam izronio bez ičije pomoći, i uspeo sam da povratim reflekse. Upro sam pogled u odraz Ivanovog lica koje me je nadziralo sa površine vode. Čvrsto sam ga se držao. Čim sam izvukao glavu iz vode, shvatio sam da mi je maska prepuna suza. Pridržao sam se za barku, Ivan me je uhvatio i izvukao na brod upregnuvši svu svoju snagu. Srušio sam se i batrgao da se oslobodim opreme, a Ivan mi je, i dalje čuteći, ponovo pritekao u pomoć. Da sam mogao, pocepao bih kombinezon, gušio sam se ispod svoje druge kože. Uspeo sam da izvučem trup; dodir vazduha i sunca po površini kože lagano me je umirivao. Otpuzao sam do ivice broda, zagnjurio sam lice u vodu i pogledao ka dnu, začaran, obuzet i uplašen.

Prvi put sam iskusio strah. Strah koji ni po čemu ne može da se uporedi sa napadima panike koji su poznati svim ronionicima. Bilo je to još dublje, još opasnije čak. I nepoznato. Stegao me je stravičan grč. Dugo sam povraćao. Povratio sam svoju slabost, svoju ljutnju.

„Gari, znaš da volim adrenalin“, rekao mi je Ivan smireno, pre nego što je pukao. „Ali jebote! Šta si kog vraga radio tamo dole? Sranje! Mogao si da rikneš!“

Sa sve tobom...

„Vrati me na kopno, Ivane, molim te...”

Povukao sam se i sklopčao naslonjen na rezervni čamac na naduvavanje na *Zodijaku* pritisnut zabrinutim pogledom svog spasioca. Uzdahnuo je, besan zbog mog ćutanja, i dodao gas. Bili smo daleko iza koralnog grebena. Kapljice morske pene koje je njegova barka podizala padale su mi po licu, po koži. Osećao sam da me voda koja me dotiče povređuje kao žilet.

Kada je Ivan privezao svoju barku za ponton, poskočio sam, ne znajući odakle mi je naišao taj nalet energije. Krenuo je za mnom i zaustavio me, spustivši mi šaku na rame.

„Gari, možda bi trebalo da odeš da te pregleda lekar?”

„Nema potrebe...”

Stao sam pred njim, bio je iskreno uznemiren zbog mene.

„Žao mi je zbog ovoga što se desilo...”

Pružio mi je ruku, stegao sam je ne skidajući pogled sa njegovih očiju.

„Ne brini, neću ništa reći”, rekao mi je.

Klimnuo sam glavom u znak zahvalnosti, nesposoban da izgovorim ijednu jedinu reč. Nesposoban da mu objasnim da sam možda bio na ivici da sve izgubim. Posao. Samopouzdanje. Život. Pustio sam mu ruku i okrenuo se da odem.

Gari

U glavi mi je bila samo jedna zamisao: da se zatvorim kod kuće, da pokušam da razumem *dogadjaj*. Kako drugačije nazvati ono što se maločas desilo? Bosih nogu, u kombinezonu raskopčanom sve do kukova, popeo sam se na ponton. Kada sam stao na pesak, shvatio sam da sam ostavio opremu u Ivanovoj barci. Bez nje bio sam potpuno nag. Nag i nesposoban da se vratim istim putem da bih je pokupio. Koraćao sam po plaži Ermitaž pogleda izgubljenog u daljinu, ne primećujući ljude koje sam usput sretao i koji su me pozdravljali, gluv – još nekoliko minuta – na ključanje svog uma, odbijao sam da se sručim naočigled svih, naočigled nepoznatih ljudi, naočigled Ivana koji me je, u to ne treba sumnjati, sasvim sigurno nadzirao. Mnogo volim tog tipa, verujem da i on mene zaista voli. Misliću o njemu kasnije i zahvaliću mu se kako dolikuje. U tom trenutku nisam to mogao, bio sam previše izgubljen. Na koliko dugo? Jesam li bio sposoban da se suočim sa svojom slabošću? Verovao sam da sam posle sveg tog vremena snažniji nego što jesam.

„Gari?“

Jedva da sam usporio korak kada sam prepoznao Luizin glas.
„Tražila sam te da se dogovorimo za prekosutra, imaš li dva minuta?“

„Nemam!“, uspeo sam da joj odgovorim.

Iznenadio me je grub i promukao glas koji uopšte nije ličio na mene. Mora biti da je zabrinuo i Luiz jer me je šćepala za ruku i zadržala me kada sam prošao pored nje ni ne pogledavši je. Nemajući drugog izbora, ukopao sam se u mestu. Zurio sam u šaku koju je spustila na moju kožu boreći se sa drhtavicom koju je taj osećaj gađenja u meni izazivao. Ukus žuči razlivao mi se po ustima.

„Gari, treba da razgovaramo, juče si skoro pobegao.“

„Zašto?“, upitao sam je grubo, napinjući se iz petnih žila da se suočim sa njenim licem, njenim telom. „Zašto si mene tražila?“

„Rekla sam ti, ti si najbolji...“

Namrštila se, vidno uznemirena.

„Šta ti je? Stvarno izgledaš užasno.“

„Uvek si tako prijatna...“

Zagledala me je sa sumnjom koja je rasla.

„Jesi li imao neki problem pod vodom? Treba da mi kažeš da bi...“

„Nikada nisam imao problema pod vodom, zar si već zaboravila? Nemam vremena za tebe, eto. Naći ćemo se prekosutra na brodu. Sve će biti spremno, možeš da mi veruješ na reč.“

Izvukao sam ruku, možda malo prežustro, i ubrzao korak udaljavajući se od njenih povika, prosto i jednostavno: od nje. Od nje i svega što ona za mene predstavlja.

Nekoliko minuta kasnije, otvorio sam vrata kolibe u kojoj sam živeo svaki put kad sam boravio na Reinionu. Tu sam stanovao već tri meseca. Možda i predugo. Zaključao sam vrata dva puta, što mi nikada nije bio običaj; živeo sam pored otvorenih vrata – unutra nije bilo ničega osim jednog frižidera i jednog dušeka. Navukao sam imitaciju zavesa, imao sam potrebu za tamom,

imao sam potrebu da drugi razumeju da želim da budem na miru. Bila mi je neophodna samoća.

Svukao sam kombinezon, svoju drugu kožu, do kraja. Sve me je bolelo. Koliko sam godina nosio taj zaštitni pokrivač? Kidao sam sa sebe vitalni organ, rite samoga sebe. Baš kao skorelu so sa kože koja nestaje pod vodom tuša. Skidala se sama od sebe, kao da ju je moja koža odbacivala, kao da je bila višak, kao da sam došao do tačke bez povratka. Ta bela čestica koja je bila urezana u mene već skoro četrdeset godina rastapala se da bi nestala zauvek. Kao što spalimo važan papir da nam se više ne bi rugao podsećanjem, pokušavajući da verujemo da nikada nije ni postojao. Da li je moguće zaboraviti? Sumnjam da jeste.

Vrteo sam se po prostoriji koja mi je istovremeno služila i kao soba, i kao trpezarija, i kao kuhinja. Na kraju sam iz frižidera iskopao jedno pivo preostalo od mog opijanja prethodne večeri. Razgrnuo sam ponovo sve zavese, otvorio prozore i smestio se na verandu strovalivši se na drvenu fotelju koja nije baš udobna. Ne umem da boravim u zatvorenom. Ma šta da kažem o tome, ma šta da se dešava pod vodom ili u mom životu, imam potrebu za vazduhom i pogledom na more. Tog dana više bi mi prijalo uzburkano, mračno, olujno more u kom bi ronjenje bilo zabranjeno. Više bih voleo da sam na severnoj polulopti, u Bretanji ili u Irskoj, i pre svega usred zime. Tirkizno more Indijskog okeana i laguna ostrva Reinion koji privlače na stotine hiljada turista nisu bili u skladu sa stanjem mog duha, tmurnim i izmučenim.

Ispružio sam noge, duboko uzdahnuo u potrazi za malo mira i otpio jedan gutljaj. Kada bi samo alkohol mogao da učini da potonem i zaboravim... Poznajem sebe, previše sam otporan. Zašto je Luiz morala da me čeka na plaži baš posle *ovoga*? Možda bih, nekog drugog dana, bio u stanju da joj odgovorim drugačije, da smislim neku odbranu, ljubaznu rečenicu, finu

opasku ili neki profesionalan odgovor u vezi sa tim što je od mene očekivala.

Voleo bih da sam srećan zbog nje, uvek sam joj želeo sve najbolje, ali bilo je to jače od mene, njeno držanje bilo je otužno. Kako sam mogao toliko da je volim? Ta žena zaista mi je uzela sve. Da se nije ovde iskrcala i odlučila da me uposli, ne bih otišao da ronim sam, ne bih se našao u toj situaciji. Ne bih sebe doveo u opasnost, ne bih Ivana izložio opasnosti i ne bih bio potpuno izgubljen, sa pitanjem kako da prikrijem tu želju da ostanem na dnu, želju koja me je spopala prvi put u životu.

Počevši od onog dana kada sam zaista krenuo sa ronjenjem, ne onim kada sam imao četiri godine koje mi se pojavilo kao snoviđenje tokom vrtoglavice, već pravim ronjenjem, onim zbog kog sam sve naučio, kojim sam harao po celom svetu, onim koje je postalo moje zanimanje. Nikada tokom svih tih godina nisam bio obuzet željom da ostanem na dnu. Jesam li dva sata ranije pozeleo da umrem? Jesam li poludeo? Postao neuračunljiv? Samoubica? Već sam doživeo kvarove na opremi, komplikovana izranjanja, već sam nekoliko puta u svojoj karijeri poverovao da ću ostati tamo dole, međutim, nikada nisam osetio tu uvrnutu želju da zaspim u vodi zauvek. Morao sam veoma brzo da rešim taj problem. Suočim se sa stvarnošću. Povratim tu neuništivu povezanost sa morem koju smo oboje stvorili. More je moja velika ljubav. Bez njega sam ništa. Niko. Morao sam da se vratim tamo, šta košta da košta, da ponovo ronim, da ponovo otkrijem vodu i te osećaje koji su mi neophodni da bih se osećao uravnoteženim. Morao sam po svaku cenu da ostavim tu slabost iza sebe. Nisam smeo predugo da čekam na to. Moj sledeći zaron bio je predviđen za prekosutra, iako bih više voleo da je u nekim drugačijim okolnostima. Taj posao koji mi je poveren nadgledala je Luiz. Stvarno sam ispao glup što sam poverovao da nikada neću naleteti na nju. I kako

sam mogao da mislim da ona neće uspeti da dobije ono što je želela više od svega, a što ja nisam bio sposoban da joj pružim?

Prethodnog dana sam stigao u laboratoriju za podmorska biološka istraživanja opušten, smiren, ne znajući ništa o poslu zbog kog sam bio pozvan. Profesionalni ronilac sam već duže od dvadeset pet godina, nema opasnosti da se sasvim pogubim, pa sam prihvatio predlog da se pridružim ekipi biologa. U tome nije bilo ničega uzbudljivog, nije me baš previše zabavljalo da ih nadgledam dok uzimaju uzorke sa morskog dna, ali prednost te vrste poslova bila je u tome što nisu zamorni i nisu loše plaćeni. Zadatak za taj dan bio je jednostavan da jednostavniji nije mogao biti. Pozvali su me da im se pridružim dva dana početka ispitivanja terena da bih osigurao da su bezbedni, da bismo isplanirali zarone i da bih se upoznao sa oblastima koje treba istraživati. Pod vodom, trebalo je samo da pazim na njih i da vodim one neiskusnije. Kada sam ušao u salu za sastanke, bio sam spreman na sve, ali sasvim izvesno ne i na to da je za to naučno istraživanje zadužena moja bivša žena koju nisam video više od tri godine. Šta je ona tražila na Reinionu? Zašto se njeno ime nije pojavilo ni u jednoj prepisci? Na delić sekunde, sekunde koja je bila dovoljna da se zaprepastim, dvoumio sam se da li da se okrenem i odem. Nisam imao vremena. Čim me je spazila, pogurala je ljude koji su je okruživali da bi me zaskočila, kao da se ništa nije desilo.

„Gari! Mnogo sam srećna što ćemo ponovo raditi zajedno! Zahtevala sam da to budeš ti.“

Da li je zaboravila naš tegobni razvod o kom smo odlučivali u ljutnji, da ne kažem, u besu? Bio sam skamenjen, nesposoban da izustim ijednu reč, dok me je ona privijala uz sebe. Taj lažni zagrljaj lišen značaja i nostalgije za ljubavlju dokazao mi je da više ne gajim nikakva osećanja prema njoj. To je bila i jedina uteha koja mi je pripala. Naime, dok sam je držao u zagrljaju, mogao sam samo da osetim njen stomak i sve što smo pregurali

izbilo je ponovo na površinu. Moja bivša žena bila je trudna, imaće tu bebu koju ja nisam bio sposoban da joj napravim. Tu bebu zbog koje smo propatili, mučili se, govorili jedno drugome užasne stvari, tu bebu koju sam želeo isto koliko i ona, ali koja nas je uništila iako nije ni postojala, koja je razvodnila naša osećanja, poništila našu ljubav sve do poslednje mrvice. Odmakla se od mene i zgrabila za ruku jednog tipa koji kao da se izvinjavao što postoji.

„Predstavljam ti svog muža, zajednički sprovodimo studiju.“

Mlako se rukovao sa mnom. Znao sam da ispadam smešan, ali ja sam njegovu šaku krvnički stegnuo. Na kraju krajeva, on je imao svu moć, on je oženjen njom, on je otac njenog deteta, on je moj poslodavac. Nije bilo nijednog razloga da se on plaši mene. Shvatio sam zbog čega nisam ranije shvatio šta me čeka. Luiz je promenila prezime i nije smatrala da treba da me obavesti da će biti prisutna.

„Dobar dan, Gari“, rekao mi je on, „čuo sam mnogo toga o tebi“.

Zadovoljio sam se naklonom glavom, ne znajući baš koju je poruku pokušavao da mi pošalje.

„On će biti tvoj par na ronjenju“, prekinula ga je Luiz. „Kao što možeš da primetiš, ja nisam u stanju da ronim...“

Da ne poverujete da je likovala što mi stoji pred očima mazeći zaobljeni stomak. Da li je pokušavala da me povredi još više nego tokom poslednjih godina našeg braka? Od onog dana kada joj je želja za majčinstvom obuzela um, Luiz više nije imala nikakvog saosećanja. Prestala je da misli na bilo koga osim sebe. Čak ni tog dana dok je ponosno isticala svoj stomak nije se udostojila da me poštedi, nije se brinula o tome kako će naš ponovni susret uticati na mene. Zaboravila je da sam i ja, iznad svega, želeo da zasnujem porodicu i imam decu. Zaboravila je da me je napustila, jer me je smatrala odgovornim za našu neplodnost. I imala je pravo, jer joj je neko drugi, a ne ja, ponudio to o čemu je sanjala više od svega.

„Pokažite mi svoje pomorske karte“, zahtevao sam, ne obazirući se više na to što mi je saopštila.

Poslušao me je njen muž – dobrica. I u tom stanju potpune sluđenosti bacio sam pogled na njihove pripreme. Zadržao sam dovoljno prisebnosti da ostavim profesionalan utisak, popakovao sam sve što su bili spremni da mi povere da bih se pripremio za zarone i bez daljih objašnjenja zakazao im sastanak na brodu dogovorenog datuma, pre nego što sam se poklonio i povukao. Naredne sate i čitavu sledeću noć proveo sam prežvakavajući završetak naše priče, ne ispuštajući nijednog trenutka punu čašu iz ruku. Nisam oka sklopio i u cik zore nacrtao sam se pred Ivanom da bih mu zatražio njegov *Zodijak*.

I te večeri, pošto sam pozeleo da ostanem na dnu, pošto sam je još jedanput sreo, spremao sam se da iznova prevrtim sve. Još jedna dodatna noć da premotam čitavu našu priču u glavi...

Luiz i ja smo se upustili u avanturu prepuni sebe, nestrpljivi. Venčali smo se nedugo pošto smo se upoznali, ne dvoumeći se ni na jedan jedini trenutak. Vodili smo život u potpunosti podređen putovanjima na more – ona u svojstvu biologa mora, ja u svojstvu profesionalnog ronioca svaštara – voleli smo iste stvari i dopunjavali smo se, ona ozbiljna, ja usijana glava. Stremili smo istoj budućnosti – da podižemo decu na i u vodi prenoseći im svoju strast za morem. Nismo čak ni odugovlačili. Ja sam se približavao trideset petoj godini i odbijao sam da se osetim starim pred svojom budućom decom. Iako je osam godina mlađa, ni Luiz nije želela da gubi vreme. Posle više od godinu dana, ispostavilo se da su svi naši pokušaji bezuspešni. Još uvek samouvereni i zaljubljeni, okrenuli smo se medicini. To je bio početak kraja, početak jednog kraja koji se razvlačio nekoliko godina. Ispitivanja, prvi tretmani lečenja, vantelesna oplodnja, tačno određeni dani i vreme za vođenje ljubavi. Luiz koja mi je branila da ronim na udaljenim mestima i na

prevelikim dubinama jer moramo „biti neprekidno zajedno i ne znamo kakve to posledice može da ima po tebe“. Ne mogu ni da nabrojim sve poslove koje sam propustio ili napustio. Svakog meseca isto iščekivanje i razočaranje; razočaranje koje se preobražavalo u tugu koja se činila nepremostivom, ali sa kojom smo se suočavali jer nismo imali drugog izbora. „Moramo sve ispočetka, da nastavimo, da uspemo“, ponavljala mi je Luiz neumorno kada god bi primetila da sam izgubio veru i želju. Naš život vrteo se samo oko toga hoćemo li ili nećemo imati dete. Nisam više mogao da gledam Luiz kako nekoliko dana mesečno bocka sebe u stomak, da i sam moram da gutam supstance koje je trebalo da učine moje spermatozoide moćnijim. Nisam više mogao da podnesem što se ona podvrgava ispitivanjima, što u nju ulaze predmeti za koje sam znao da joj nanose bol. Proveo sam mnogo neprospavanih noći zaredom kada god je trebalo da se stvorim u bolnici zbog tih prokletih spermograma. Jesam li bio u stanju da se razmnožim ili nisam? A naročito zbog toga što moji rezultati nisu bili baš sjajni. Počeo sam sve češće da pokušavam da je nateram da prizna da ćemo pre ili kasnije morati da odustanemo, osim ako ne mislimo da uništimo sebe, da se izgubimo tokom tog puta. Sve sam više i više sumnjao da ću ponovo moći da vodim ljubav sa svojom ženom samo zato što je želim, a ne zato što sam primoran i prisiljen osećajem da će nas neki lekar nadgledati da bi se uverio da smo sve stvari uradili kako treba. Povraćalo mi se od tog mehaničkog seksa lišenog ljubavi. Sve češće mi se dešavalo da mi je teško da osetim da je želim, što je neminovno komplikovalo naš problem. Kada bi ona shvatila da nisam raspoložen, ja bih je napao, bezuspešno, ona bi me onda prodrimala – ponekad i grubo – ja bih se uskopistio, i na kraju bismo se svaki put dosledno izvikali jedno na drugo. Ja sam njoj prebacivao što mi ona prebacuje. Poznavao sam svoju ženu i osećao sam da i ona sebe primorava na to, što je bilo nepodnošljivo njoj kao i meni. „Neću da imam želju za tobom, hoću dete“, bio je

njen odgovor. Nadmoćna. Gruba. Luiz je ostajala nepopravljivo neosetljiva na moj bol, primećivala je samo svoj. U početku sam prihvatao, imao razumevanja, trpeo jer je, kada se sve sa-bere, njeno telo patilo mnogo više nego moje. Postepeno sam gubio strpljenje, razumevanje, ne mogavši više da podnesem sva prebacivanja kojima me je opterećivala, i udaljio sam se od nje. Nije mi se dopadalo to u šta smo se pretvarali. U robote za razmnožavanje. Gubili smo svoju ljudskost. Na kraju sam joj predložio da se okrenemo usvajanju, nisam dobio nikakav odgovor. Pokušavao sam koliko god sam mogao da je podstaknem da razmisli o tome šta hoćemo: da budemo roditelji i da pružimo svu ljubav koju nosimo u sebi jednom detetu koje bismo mogli da podižemo. Ona se samo sve čvršće držala svojih uverenja, otpisujući me kao nekoga ko ne može da razume, budući da sam muškarac. Kao odgovor na moje sumnje, potražila je drugog specijalistu. Nova tura ispitivanja. Pala je presuda: nisam imao nikakve šanse da „oplodim jajnu ćeliju“, posebno zbog nedovoljnog kvaliteta Luizinih ćelija; koliko sam razumeo, nismo bili kompatibilni. Od tog trenutka više nisam postojao, prisustvovao sam nastavku konsultacija kao posmatrač. On je objašnjavao Luiz da joj se nude dva rešenja: da promeni partnera ili da potraži davaoca sperme. Nije mi ostavila izbor i bacila se u novu borbu da bi pronašla čuvenog davaoca. Ja sam bio potpuno isključen, postavljao sam pitanja na koja nikada nisam dobijao odgovor. Moja žena ponovo me je slala na ronjenje – reklo bi se da sam joj smetao – a i ja sam bežao sve dalje i dalje da bih pokušao da utihnem svoj bol, prvenstveno nisam želeo da puknem i da nas tako dovedem u opasnost i izazovem još patnje. Što se nje tiče, ona ništa nije primećivala, hermetički zatvorena za ono što sam ja mogao da osećam, zvala me je samo kada je bilo neophodno da budem prisutan, bio sam toliko umoran od prethodnih godina da sam dolazio na svaki njen zvižduk. To je bilo sve što sam bio u stanju da joj ponudim. Objašnjavao sam lekarskim timovima da meni ne predstavlja nikakav problem da ona nosi dete drugoga, da

je to naša zajednička odluka o kojoj redovno razgovaramo. Nisam želeo o tome da razmišljam, osećajući da će uskoro sva moja osećanja prema njoj izbledeti.

A zatim se desilo prvo čudo: Luiz je dovršila protokol i mogla je da primi donaciju. Drugo čudo: oplodnja je uspela i Luiz je zatrudnela. Bio sam srećan zbog nje. Međutim, teško mi je bilo da igram svoju ulogu u srećnoj predstavi. U dubini duše bio sam uništen, slomljen, prepun odbojnih misli koje nisu ličile na mene, koje su me užasavale kada bi prošle mojim umom. Prvom kretnu koji je imao dovoljno sperme uspelo je da moja žena ostane u drugom stanju sa njim, dok ja za to nisam bio sposoban. Postao sam smrknut, sva živost nestala je iz mene. Uprkos posramljenosti i krivici koje su me izjedale, nisam uspevao da osetim ni najmanju naznaku ljubavi za taj zametak u Luizinom stomaku. On mi je bio neznanac, stranac. Trudio sam se svim silama, želeo sam da verujem da ćemo doći do toga, da ćemo se ponovo naći oko te bebe, ali me Luiz ni u šta nije uključivala. Nisam imao pravo da joj se približim, nisam više smeo da je dodirujem, tako da nisam tražio ništa osim da spustim ruku na njen stomak, pomazim ga u nadi da ću osetiti život u njoj. Ona je govorila o „svojoj bebi“, ne o našoj. U dubini duše, ona je nije smatrala mojom. Biološki gledano, imala je pravo. To je bilo neporecivo, ali meni je bilo potrebno da me učini ocem tog deteta koje je raslo u njoj. Nije mogla. Nije htela. Tragedija koja se dogodila, to mi je potvrdila. Luiz je doživela spontani pobačaj i mene je smatrala odgovornim za to. Za sve sam ja bio kriv. Zbog mene je već izgubila sve te godine budući da sam „neplodan“, sasula mi je u lice. A sada nisam podstakao tu bebu da se zadrži u njoj, već sam joj slao negativne talase. „Nije osećala da je i ti želiš, ti je nisi hteo, tvoj ego mužjaka nije mogao da podnese da ju je drugi napravio umesto tebe“.

Od tog trenutka sve se zahuktalo. Nisam imao vremena čak ni da joj predložim da damo sebi malo oduška – iako već poodavno nisam verovao u srećan kraj – a ona mi je saopštila da želi da se razvede, ničemu joj nisam služio, nisam valjao ni

za šta. Nisam pokušavao ponovo da je osvojim, da je zadržim uz sebe, s obzirom na to da se moja ljubav prema njoj s vremenom raspršila.

U pokušaju da prihvatim da neću za sobom ostaviti nikakav trag, da neću podizati decu, da nikada neću postati otac, da me možda više nijedna žena neće hteti, ponovo sam uprtio svoj ranac za putovanja i krenuo u potragu za poslovima na sve četiri strane sveta. Samo dva dana ranije, verovao sam da sam uspostavio nekakvu prividnu ravnotežu. Luizini neočekivani povratak u moj život dokazao mi je da sam se uljuljkao u zavaravanju sebe. Puštao sam vreme da prolazi ne čineći ništa. Šta sam radio od našeg rastanka? Šta sam stvorio? Jesam li na bilo koji način pokušao da se sastavim?

Kada sam tog jutra krenuo na zaron, svratio sam u Ivanov restoran na plaži u nadi da će njegov vlasnik biti tu. Ivan je otvarao kada mu je bilo do toga, kada je bio dobro raspoložen. Doselio se tu još pre dve godine i sretao sam ga kada sam boravio na Reinionu i nisam nikada pokušao da saznam kako mu je to uspevalo. Svako donosi odluke za sebe. Tog dana imao sam sreće, bio je za šankom.

„Gari! Drago mi je što te vidim! Je li sve u redu?“

Nije mi bilo potrebno tumačenje da bih shvatio na šta misli.

„Došao sam po svoju opremu.“

„U kabini iza je.“

Zahvalio sam mu se klimnuvši glavom.

Moj ranac, peraja, prsluk, disalice, boce, kompjuter za ronjenje... Sve je bilo u dobrom stanju. Dugo sam ih posmatrao. To su bili moji saveznici, moj kiseonik, moje preživljavanje. Računao sam na njihovu podršku. Pronašao sam čak i svoj telefon koji sam zaboravio dok sam se borio sa svojim demonima. Niko nije ni pokušao da me dobije. A ni ja nisam pomišljao da pozovem bilo koga.

Natovaren svojim teretom, vratio sam se do bara. Ivan mi je već poslužio kafu. Pridružio mi se na strani gostiju i posmatrao je lagunu sa blagim osmehom na usnama. Tog dana, činilo se da je sunce neumoljivo.

„Uslovi su savršeni“, prokomentarisao je on. „Ideš li daleko iza koralnog grebena?“

„Tri milje.“

„Zbog naučne studije?“

Uvek je bio u toku sa svim što se dešava. Bilo gde na ostrvu. Kada bih zbog nekog posla došao na Reinion, on bi to već znao. Potvrdio sam.

„Iskusni roniaci?“

„Većinom.“

„Da li se to odnosi i na histeričnu trudnicu koja me je spopala pitanjima o tebi pre nekoliko dana?“

„Ona rukovodi studijom.“

„Poznaješ je?“

„Kako da kažem... Ona je moja bivša žena.“

Šta mi bi da mu to kažem? Potpuno sam se pogubio.

„Moram da krenem.“

Popio sam kafu u jednom gutljaju ne ostavljajući mu vremena da mi postavi još pitanja i udaljio sam se, sa teretom na leđima, sa utiskom da nosim svu težinu sveta. Nisam želeo tamo da idem.

„Gari!“, dozvao me je Ivan.

Pogledao sam ga preko ramena.

„Ne pravi gluposti danas, važi? Neću biti tamo.“

Uspeo sam da mu se nasmešim.

„Ako se budem vratio, hoćeš li mi večeras platiti klop?“

„Bacam se odmah na posao.“

Brod je brzo napredovao. Veoma brzo. Prebrzo. Već smo pristizali u sektor predviđen za istraživanje. Ja sam bio na pramcu,

pogleda uprtog u horizont, nagrižen nekom nelagodnom koju nisam mogao da opišem. Prepuštao sam se vetru da me obujmi. Da me obujmi da bi me zaštitio od svega ostalog, od okruženja u kom sam se osećao kao zarobljenik. Čega? Nisam imao predstavu. Osim za ono najnužnije, nisam se obratio nikome od tih ljudi, svakome sam proverio opremu, uverio se da nema nijedne promene u poslednjem trenutku. Bio sam ljubazan prema Luiz, njenom mužu i članovima njihove ekipe. Na izvestan način, laknulo mi je jer sam bio siguran da moje stanje duha nema nikakve veze sa mojim propalim brakom. Kada se sve uzme u obzir, više bih voleo da imam želju da se izvičem na svoju bivšu ženu, da na nju istresem svoju ogorčenost, više bih voleo da shvatim da još uvek nisam svario naš razvod, više bih voleo da priznam da je ipak i dalje volim. Sa svim tim umeo bih da se nosim. Izabrao bih bilo šta umesto te strepnje od koje mi se stezalo srce, od koje su mi se odsecale noge, od koje mi se ubrzavalo disanje, od koje mi se vrtelo u glavi.

Gledao sam u nebo da se ne bih suočio sa morem. Prestravljivala me je pomisao da će mi se ponovo probuditi želja da u njemu zaspiš. Postojala je opasnost da se pogubim i da ne budem u stanju da obavim zadatak koji mi je poveren. Da napravim bilo kakvu glupost tamo dole i da nekome zatrebam, verovatno ne bih bio sposoban da reagujem. Ne dolazi u obzir. Sat vremena ranije, međutim, bio sam uveren da ću uspeti. Sve sam pažljivo proučio. Onog dana, ponašao sam se glupo, ali sam za to imao fiziološke razloge, umor, mamurluk, i psihološke razloge, sukob, nervozu, nisam bio usredsređen, prema tome nisam bio u stanju da reagujem na problem sa ronjenjem. Sve je to objašnjavalo odakle mi vrtoglavica. Sa druge strane, ništa nije moglo da objasni zašto nisam imao želju ni volju da se sam izvučem odatle. Ali pre svega, ništa nije opravdavalo moje odsustvo želje da tog dana uđem u vodu.

Zašto? To mi se nikada nije desilo. Uvek sam bio raspoložen za ronjenje, čak i kada su vremenski uslovi loši, čak i kada sam

znao da ne treba da idem, ja sam išao. Izlagao sam se opasnostima, oduvek sam im se izlagao i verovao sam da ću morati da sačekam da ostarim, zaista da ostarim, da bih postao mudriji i prestao to da radim. Uvek sam spreman da uđem u vodu, makar i na nekoliko minuta. Sa opremom ili bez nje – volim i ronjenje na dah – ulazim u vodu svakoga dana. Moja životna, iskonska potreba je da osetim vodu, da se zagnjurim. Kao da jedino u vodi mogu zaista da dišem, onda kada mi nedostaje vazduha ili kada je vazduh koji ubacujem u svoje telo veštački. Doziva me. Usisava me. Voda je moja droga. Droga sa koje nisam hteo da se skinem. Nesrećni slučajevi, incidenti, dešavali su se svakoga dana svim roniocima na svetu i oni nisu zbog toga odustajali. Moja nezainteresovanost za ovaj zaron me je razoružala. Nije strah upravljao mnome, bilo je to nešto dublje. Kao da mi je vrtoglavica bila okidač za prihvatanje stvarnosti. Ali čega sam to postao svestan?

„Gari, jesi li spreman?“, dozivala me je Luiz.

Stigli smo. Izgubljen u svojim sukobljenim mislima, nisam to ni primetio, nisam ih čak ni čuo da razgovaraju. Okrenuo sam se prema njima. Svi su bili opremljeni, u zakopčanim kombinezonima, sa navučenim perajima, sa bocama na leđima. Neki su već sedeli, čekajući samo na moj znak da se bace unazad. Navukao sam ostatak odeće. Imao sam utisak da me nešto pritiska iznutra, odjednom me je spopala vrućina. Refleksno sam se nagnuo prema vodi da bih pokvasio lice. Molio sam se da me to trgne i da mi misli dođu na svoje. Davio me je bol, podmukli bol, bol u duši.

Šta ja tu izigravam? Igram se bebisiterke za biologe! U svakom slučaju nisam nameravao da provedem sledeća dva sata gledajući ih kako izigravaju hobotnice na dnu mora! Vredim više od toga. Nekada davno, dozvoljavao sam sebi nadmenost najboljih. To mi se činilo dalekim, veoma dalekim, skoro kao iz drugog, tuđeg života. Sada sam prihvatao šta mi se nudilo da bih se zanimao, da bih imao šta da jedem, bez adrenalina, bez ushićenja.

Kako da se iskobeljam iz te situacije? Nisam želeo da se silim, da se osetim još jadnijim. Nije dolazilo u obzir da delujem kao kukavica. Ostalo mi je još malo dostojanstva i ega. Ali nije dolazilo u obzir ni da ronim, više sam se plašio onih koji su me okruživali nego ajkula koje bi mogle da plivaju ispod nas. Najednom sam se dosetio kako da se smejem sam sa sobom. Kako bi oni reagovali da im saopštim da je zaron otkazan zbog morskih pasa koji su primećeni nešto ranije? Postao sam jadan u potrazi za izgovorom. Morao sam brzo da razmišljam. Stojeći nagnut nad vodom, suočio sam se sa svojim odrazom. U njemu mi se ukazalo jedno bezizražajno, nesrećno lice. Tužno. To nisam ja. U svakom slučaju, taj koji me je gledao nije imao ništa zajedničko sa onim koji sam nekada davno bio, ni sa onim koji je trebalo da budem danas. Nisam pripadao tu. Na meni je bilo da ubuduće pronađem svoje mesto. Duboko sam udahnuo kao da se spremam za ronjenje na dah. U vazduhu kojim su se napunila moja pluća tražio sam hrabrost da se suočim sa stvarnošću. Pomirim se sa njom. Nije sramota priznati svoje slabosti, želeo sam da ubedim sebe u to.

Kada sam se osetio dovoljno sigurnim u sebe, uspravio sam se.

„Žao mi je, ja ne ulazim u vodu.“

„Šta?“, pobunili su se neki. „Šta to znači, u čemu je stvar?“

Bio sam spreman da se suočim sa njima. Sasvim nevoljno, ukrstio sam pogled sa Luizinim, ona je nabrala obrve, uznemirena, baš kada sam očekivao da osetim njeno nezadovoljstvo. Bio sam čak spreman i na to da me gurne u vodu.

„Neću roniti“, nastavio sam. „Nisam u stanju. Mislio sam da ću biti dobro, prevario sam se, žao mi je. Moje odsustvo ne sprečava vas da idete, većinom ste iskusni ronionci. Proveriću još jednom vašu opremu i postaraću se da uslovi ostanu dobri. Vodiću vas sa broda. Bilo je predviđeno samo da obezbedim da budete sigurni. Zvali ste me samo zbog organizacije.“

Ne ostavljajući im vremena da reaguju, oslobodio sam se gornjeg dela svog kombinezona i bacio se na posao. Toliko

sam mogao. Prerasporedio sam parove imajući u vidu njihovo prethodno iskustvo, promenio redosled zarona i izrona. Mora biti da sam bio dovoljno uverljiv jer niko nije pokušao da mi protivreči. Stao sam oči u oči pred Luizinog muža, najboljeg ronioca u grupi. Neko bi mogao da se zapita da li je želela da nas natera da se takmičimo. Nije me bilo briga. Neka se zabavlja ako joj je do toga.

„Ti ulaziš prvi i ti ćeš ih voditi dole. To je tvoj posao! Roni.“

Toliko je stidljiv da se nije usprotivio mojoj naredbi. Zgrabio je svog novog partnera za ronjenje i uskočili su. Nekoliko minuta zatim, poslao sam sledeći par i tako redom, sve dok nismo ostali samo Luiz, kapetan i ja. Ne obazirući se na nju, pridržavao sam se za ogradu broda i gledao u dubinu. Još uvek sam ih manje-više sve razaznao, pratio sam svoju štopericu. Sve se odvijalo u najboljem redu. Nije bilo potrebe da se primoravam, niko me nije zvao u pomoć. Poremetilo me je što sam povratio neku vrstu autoriteta. Čuo sam Luiz kako iza mojih leđa priprema posude u koje će smestiti uзорke. Borio sam se sa suzama – što mi zaista nije svojstveno, retko plačem, ne iz suzdržanosti ili neopravdane muževnosti, više iz nedostatka potrebe. Eto, plakao sam jer je to bilo jače od mene, zato što sam shvatio do koje sam mere protraćio svoj život. Osetio sam ruku na golom ramenu. Nezgrapno sam obrisao lice.

„Šta ti je?“, promrmljala je Luiz.

Zaboravio sam da je ona, uprkos svemu, biće koje me sigurno poznaje najbolje na svetu. Zaprepašćujuće. Mesto na kom je izgovorila tu rečenicu, njen blag ton – koji nisam čuo već vekovima – ponovo u njenom glasu. Da li je iskrena ili nije? Želeo sam da jeste da bih se utešio, da bih verovao da sam voleo nekoga dobrog. Međutim, zanemario sam njen lep gest. Nisam tražio od nje da me uteši. Ona više nije mogla ništa da učini za mene.

„Umoran sam, to je sve.“

„Možda nije trebalo da te zovem da nam se pridружиš.“

„Prekasno je da se sada misli o tome... i mislim da na kraju krajeva ovo nema nikakve veze sa tobom.“

„Šta ćeš da radiš?“

„Otići ću.“

„Pobeći ćeš... uvek si bežao, Gari.“

Uspravio sam se i nadvio se nad njom u svoj svojoj visini. Nije se povukla. Bila je svemoćna.

„Nije bilo bogzna šta da me zadrži.“

I dalje nema ničega da me zadrži.

Ista misao prošla mi je kroz glavu prilikom poslednjeg ro-njenja. Ta misao koja me je opsedala sve više i više.

Luiz je oborila pogled.

„Vodi računa o sebi, Gari, molim te.“

„Na tebi je da se brineš o vama dvoma“, rekao sam joj bacivši pogled na njen stomak. „Izvini, moram da nadgledam izranjanje.“

Nismo razmenili više ni reč do povratka u luku.

Erin

Jedna prodorna melodija zaparala mi je uši. Ta buka probudila mi je nejasne uspomene. Koje? Nema predstavu. Jedan nagon zakopan u najdubljim slojevima mog sećanja podstakao me je da navučem pokrivač preko glave. Kakav je to zvuk? Ometao me je, a ipak sam ga dočekala sa radošću. Iznervirala sam se uprkos svemu, pokušavajući da razumem odakle dolazi ta buka. Prevrnula sam se ispod čaršava, ubeđena da će prestati. Ne. Ta zvonjava me je dozivala, odvlačila me je od sna...

San...

Jesam li spavala?

Nisam se pomerala, iako sam imala utisak da sam se ukipila. Zapanjila sam se. Neko drugi snažno bi tresnuo budilnik da bi ga isključio. Ne i ja. Najzad je odigrao svoju ulogu. Čak sam ga slušala iznova i iznova da bih se uverila da je stvaran. Slušala sam ga zaprepašćena. Činilo mi se da iz njega dopire najlepší, najneverovatniji zvuk koji sam ikada čula. Već više od sedam godina nisam mu dala vremena da se oglasi, budeći se uvek znatno pre njega. A međutim, svake večeri uporno sam ga

navijala. Da bih održala glavu iznad vode, bilo mi je neophodno da ne odustanem od određenih navika.

Nisam dozvolila kopcima da se dopola otvore. Noć je morala da se protegne još dugo, dugo. Mnogo sam se plašila da ću otkriti da sanjam. Taj san koji odavno svesno sanjam. San o miru i smirenosti koji mi beži, koji mi je zabranjen. Jesam li zaista spavala iscela, bez noćnih mora, bez poskakivanja, ne tražeći ga po krevetu? Nije li mi disanje bilo isprekidano osećajem hladnoće na praznom mestu? Baš u trenutku kada su moji kapci skupili snagu da zatrepću, suze su mi pokuljale niz obraze. Ugušila sam oslobađajuće, obnavljajuće jecaje jastukom. Plakala sam samo od radosti, olakšanja, zaprepašćenja. Plakala sam od iznenađenja. Osetila sam se tako laganom. Ta pritajena strepnja, kao izraslina na tkivu koja se zarila duboko u mene, najzad se rastvorila. Kao da me je protekla noć umrtvila da bi mi omogućila da se iz mene izvuče i njen poslednji deo. Nikada nisam bila toliko srećna što sam bila podvrgnuta hirurškoj operaciji.

Moje nesvesno i ja napokon smo bili spremni da *ga* pustimo da ode. Nikada nećemo zaboraviti, to je sasvim izvesno, ali možemo da živimo sa tim. Ili bolje rečeno, da živimo bez. Bez *njega*. Bez njegove senke koja se nadvija nad nama. *On* nas je obeležio. *On* nas je žigosao. *On* je zahtevao da sačuvamo uspomenu na njega, da *mu* se vraćamo u mislima, da se pitamo o *njemu*. *On* je zahtevao da nas *on* opsega, da *on* upravlja našim životom i mojim snom. Završilo se. Nisam više bila prožeta ljutnjom. Još odavno sam osetila kako se umanjuje, iako se još ponekad borila. Kada je nisam očekivala, lukavo me je spopadala. Bodlje su izgubile na snazi. Koža mi je dovoljno očvrsla da više ne mogu da je probodu duboko. Bila sam otpornija, postala sam nepoverljiva, ali sam se ponovo osećala srećnom, nisam više razmišljala o onome što sam izgubila.

Mrtvaca zovemo nestalim.

To nije tačno.

Mrtvac ne nestaje. Mrtvac više nije živ, iako razlika može da deluje tanka, veoma je stvarna. Već sedam godina razmišljala sam o tome svake sekunde, svakog sata, svakoga dana, svake noći... Mrtvacu, kada imamo sreće – ako uopšte možemo govoriti o sreći u ovom slučaju – možemo reći zbogom, možemo biti uz njega u poslednjim trenucima. Za mrtvacem ostaje telo, hladno i ugašenog srca, dakako, ali ipak telo. Možemo ga još jedanput zagrliti, pričati mu, izvrištati se na njega u ljutnji zbog toga što nas je ostavio i verovati da nas tamo negde čuje. Mrtvac ne izdaje. Mrtvacu sahranjujemo, kremiramo, znamo gde počiva, gde je njegov pepeo. Možemo čak i da ga posetimo. Mrtvac postoji, ostavlja trag, otisak svog boravka na zemlji.

Nestali. Ne.

Nestali kao da nikada nije ni postojao. Kao da je njegovo postojanje izmišljeno, kao da nikada nije bilo stvarno. Nestali postaje himera. Mitsko biće.

O nestalom se ne zna više ništa. Ne zna se gde je, šta radi, sa kim je. Odsustvo nestalog uvek će vas nagnati da poskočite na svaki tresak vratima. Nestali vas svojim odsustvom primorava da uvek budete na gotovs. Nikada nećete znati da li je još uvek živ ili je mrtav. Nikada vam niko to neće reći. Ne zna se zašto je nestao. Jedne večeri, legnete u krevet pored osobe koju verujete da poznajete. Vodite ljubav sa njom, zaspite u njenom naručju. A sutradan, probudite se sami, u hladnom krevetu, ta osoba više nije tu. Isparila je ne ostavljajući traga. Svojevoljno.

Niste udovica nestalog.

Vi ste supruga nestalog.

Sa nestalim, nemate više ni za šta da se uhvatite. Uspomene više nemaju vrednost, izdaja ih je pregazila. Sami ste, okrivljujete sebe, izgubljeni ste. Posmatraju vas, sude vam i ponekad, ali mnogo ređe, teše vas. I još se ređe date utešiti.

Sa nestalim treba razumeti i konačno prihvatiti da ništa ne znate. To iziskuje vreme, mnogo vremena.

Plašila sam se da će trajati čitavog života. Prevarila sam se.

Moj muž, otac moje troje dece, nestao je još pre sedam godina i nekoliko nedelja. I napokon sam sanjala o tome šta me lepo, nežno, radosno može čekati.

Ova noć koja se završila buđenjem koje svi, osim mene, mrze, stavila je tačku na nesanice od kojih sam patila svih ovih poslednjih godina. Povrh svega ostalog, *on* mi je ukrao noći, snove, *on* mi je nametnuo noćne more. Povratila sam svoje noći. Najzad sam mogla da uživam u odmaranju.

„Mama?“

Osmehnula sam se kroz suze čuvši iza vrata svoje sobe glasić Milo, mog najmlađeg, koji nikada nije video da sam ujutru i dalje u krevetu. Imao je godinu dana kada sam prestala da spavam.

„Milo! Ućuti, ako mama spava, treba da je pustimo. To je dobra vest...“

Uliks, moj prvenac, moj zaštitnik, moj veliki dečko od šesnaest godina, muškarac naše kuće, i pored toga što sam uradila sve što je bilo u mojoj moći da ne nametne sebi tu odgovornost.

„Mama spava?“

Nemir u glasu. Moja Lu, moja draga ćerka, koja se neprestano brinula za svoj svet, za svoje oslonce, svoju braću i mene.

Moje troje dece, moje tri ljubavi, moja tri razloga da živim i da izdržim.

„Sve je u redu, deco, sve je u redu...“

„Sigurno?“, upitali su svi uglas.

„Sigurno, samo mi je malo teško da se probudim. Počnite doručak bez mene, stižem.“

Pridruživši im se u kuhinji, zagrlila sam ih snažnije nego obično. Milo je uživao u ovom produženom maženju ne tražeći objašnjenja. Sa druge strane, Uliks i Lu ispitivali su me pogledom,

zapanjeni što vide moje, kako sam ja zamišljala, odmorno lice – iako sam sumnjala da izraz lica može da mi se opusti posle samo jedne noći. Veoma slabo su me se sećali kako se razvlačim ujutru po krevetu, osmehnula sam im se široko umesto da im odgovorim. Zatim sam se smestila sa njima za sto. Moja keruša Dus* došla je da mi legne kod nogu. Dok sam pijuckala kafu u malim gutljajima, divila sam im se. Kada ih tako posmatrate, ne biste mogli da zamislite šta su sve pretrpeli i na koji način su porasli. Mogli biste mi zameriti što mislim da su moja deca zrelija od drugih. Meni bi to bilo smešno, to sam mislila, u to sam bila sigurna. Dovoljno bi bilo da znate njihovu priču da biste se povukli pred istinom. Postali su odrasli dok su još bili samo deca. Želela sam da verujem da su uravnoteženi, ako ništa drugo, to je slika koju su mi odavali o sebi. Bila sam potpuno svesna da su pokušavali da me zaštite, da me ne unište dodatno, više nego što sam već bila uništena. Ali nisam mogla sve da sanjam, sve da izmislim. To je istina. Kada sam ih tog dana videla, kada sam se iznenadila što sam uspela da prespavam celu noć – ne bih u tome uspela da su moja deca i dalje bila loše – to uverenje usidrilo se u dubini mog bića.

Uliks je delovao kao da se pomirio sa svojom pričom. Već izvesno vreme bio je u stanju da se, u veoma retkim prilikama, priseti svog oca bez ljutnje, bez besa, bez želje da uništi sve što mu se nađe na putu. Sa trinaest godina, Lu je najzad prestala da veruje da će se njen junak vratiti, nije više branila oca kada bi je stariji brat zajedljivo podsećao da ih je on napustio, potrošila je zalihe izgovora koje je iznosila u ime odsutnog. Što se tiče Miloa, moje osmogodišnje bebe, on mi više nije postavljao pitanja o njemu, nije više tražio da po svaku cenu upozna tog oca, svog oca, koji ga je napustio kada jedva da je imao godinu dana, nije mi više tražio da mu objasnim neobjašnjivo.

* Dus (franc. Douce) – tepanje od milja, u značenju draga, slatka, duša. (Prim. prev.)